

Витяг з протоколу № 13
засідання відділу дослідження проблем кримінального права
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
від 25 травня 2026 р.

ПРИСУТНІ:

Пащенко О. О. – доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу;
Борисов В. І. – доктор юридичних наук, професор, радник при дирекції Інституту;
Євтеєва Д. П. – кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник
директора з наукової роботи; Байлов А. В. – кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник; Новікова К. А. – кандидат юридичних наук,
старший дослідник, старший науковий співробітник; Федосєєв В. В. – кандидат
юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник;
Михайленко В. В. – доктор філософії, науковий співробітник; Куковинець Д. О. –
молодший науковий співробітник, здобувачка поза аспірантурою Інституту.

З присутніх – 2 доктори наук, 4 кандидати наук та 1 доктор філософії –
фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Засідання проводиться у режимі відеоконференції за допомогою
комунікаційного програмного забезпечення Zoom.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційної роботи здобувачки поза аспірантурою НДІ ВПЗ
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України Куковинець Дар'ї Олександрівни
«Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей:
соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення», виконаної у
НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України і поданої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», галузь знань
– 08 «Право» щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій
вченій раді НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Куковинець Д. О. про результати виконаного дослідження.
Здобувачка під час свого виступу ознайомила присутніх зі структурою дисертації,
позначила ключові аспекти актуальності теми дослідження, сформулювала його
мету та завдання, презентувала основні положення, що відображають наукову
новизну, обґрунтувала наукову та практичну значущість одержаних нею
результатів. Зокрема, Дар'я Олександрівна зауважила, що актуальність теми
дослідження зумовлюється щонайменше двома аспектами. Перший пов'язується з
тим, що у центрі теоретичного осмислення за аналізованою проблематикою
знаходиться дитина, яка має особливий статус у суспільстві через властиву їй

вразливість внаслідок особливостей фізичного, психічного, духовного тощо розвитку, що, зі свого боку, пояснює потребу в її підвищеній кримінально-правовій охороні. Разом із цим другий аспект полягає в тому, що домаганням для сексуальних цілей здійснюється посягання на одну із найбільш чутливих сфер дитячого розвитку – сексуальну недоторканість або сексуальну свободу дитину. Руїнація цієї сфери потенційно тягне за собою не тільки індивідуальні, але й далекосяжні загальносуспільні небезпечні наслідки, як-от: нівеляція стану інформаційної безпеки, деформація процесів дитячої соціалізації, знецінення презумпції охорони дитинства як особливого періоду розвитку, спотворення уявлень про соціально допустиму сексуальну взаємодію, а також формування ескалаційного середовища для вчинення інших протиправних діянь сексуальної спрямованості тощо.

Одним із важливих засобів боротьби з таким явищем, як зазначила дисертантка, є установа та збереження кримінальної відповідальності за дії, що складають аналізоване домагання, у ст. 156¹ КК. Підкреслила, що незважаючи на наявність окремих наукових публікацій і міждисциплінарних розвідок з питань кримінальної відповідальності за таке діяння, окремого ґрунтовного дослідження зазначеної проблематики на час обрання теми дисертації в Україні не здійснювалося.

Таким чином, усе вищевказане обумовлює актуальність та доцільність розробки зазначеної вище тематики.

Позначила, що під час дослідження ставила собі за мету визначити соціальну обумовленість домагання дитини для сексуальних цілей, надати загальну характеристику подібних кримінально-правових заборон за законодавством держав – членів ЄС, а також визначити склад такого кримінального правопорушення у національній кримінально-правовій площині. Для реалізації цієї мети було поставлено низку завдань, які, на думку авторки, було досягнуто повністю.

Окрім того, Куковинець Д. О. висвітлила основні положення, висновки і пропозиції, що характеризуються науковою новизною, зокрема, такі з них, що стосуються соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, особливостей регламентації подібної кримінально-правової заборони у законодавстві держав – членів ЄС, об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони складу такого кримінального правопорушення у вітчизняній площині.

На додаток до цього здобувачка звернула увагу присутніх, що досягнення таких результатів видалося можливим, окрім іншого, завдяки широкому використанню емпіричного інструментарію, що включив, серед іншого, нормативно-правові акти 27 держав – членів ЄС, статистичні дані Офісу Генерального прокурора (за 2021 – 2025 рр.), Державної судової адміністрації України (за 2021 – 2025 рр.), результати вивчення вироків за ст. 156¹ КК (за 2021 – 2025 рр.), матеріали опитування 4235 співробітників Національної поліції України.

Також дисертантка наголосила, результати дослідження можуть бути використані в: в нормотворчій діяльності – під час удосконалення статей розділу IV Особливої частини КК; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних і судових органів та покращення практики застосування норм ст. 156¹ КК; у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень теоретичних і практичних питань кримінальної відповідальності за сексуальні правопорушення проти дітей та домагання дитини для сексуальних цілей зокрема; у навчальному процесі – як матеріал для підготовки навчально-методичних комплексів, науково-практичних коментарів до КК України, а також у процесі підвищення кваліфікації правоохоронних та судових органів з проблемних питань правозастосування у цій сфері.

Дар'я Олександрівна зазначила, що основні положення, висновки та пропозиції, які були сформульовані за результатами підготовки дисертації, викладено у 3-х статтях, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук (категорії «Б»), а також в 2-х тезах доповідей, опублікованих у збірниках за матеріалами науково-практичних заходів.

По завершенні доповіді присутніми було поставлено Куковинець Д. О. низку запитань.

Пащенко О. О.: Дар'є Олександрівно, у своїй доповіді Ви зазначили, що в подібних кримінально-правових заборонах більшості держав-членів ЄС потерпілим, як правило, визнається тільки дитина. Чи є виключення з цього правила?

Відповідь: Дякую, Олександрє Олександровичу! Так, дійсно, попри наявність повної презумпції кримінально-правової охорони дитини від домагання для сексуальних цілей, деякі країни, Нідерланди і Франція зокрема, на додаток до цього розповсюджують охоронну дію своїх кримінально-правових норм і на осіб, які видають себе як діти, або представляються такими. До кола останніх, як уявляються, можуть потрапити й фізичні повнолітні особи, які внаслідок певних властивостей сприймаються як дорослі.

Євтєєва Д. П.: Пані Дар'є, у своїй роботі Ви зазначаєте, що в разі досягнення мети домагання дитини для сексуальних цілей вчинене на практиці кваліфікується за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями (передбаченими, зокрема, ст.ст. 152, 155, 156, 301¹ КК). Однак, чи не вважаєте Ви такий стан проявом надмірності у кваліфікації?

Відповідь: Дякую, Дарино Петрівно! Погоджуючись із Вашою позицією зазначу, що у випадках, коли особа після такого домагання вчиняє інше правопорушення, наприклад, розбещення неповнолітнього, норми ст. 156 КК та ст. 156¹ КК перебувають у підпорядкуванні за змістом: перша з них охоплює вчинене загалом. Тобто тут відповідно виникає конкуренція частини й цілого. У такому разі має застосовуватися лише та норма, яка описує «ціле» – якщо виходити з наведеного прикладу, це норма ст. 156 КК. Водночас з огляду на те, що на практиці такі випадки дійсно кваліфікуються за сукупністю вбачаємо за

можливе розробити у подальшому певні методичні рекомендації для працівників правоохоронних та судових органів.

Новікова К. А.: Дар'є Олександрівно, Вами представлено дев'ять груп типових мовних маркерів, що використовувалися (або потенційно можуть використовуватися) правопорушниками під час вчинення такого кримінального правопорушення. Чи є такий перелік вичерпним?

Відповідь: Дякую за запитання, Катерино Андріївно! Цей перелік не є вичерпним, адже, дійсно, поза нашою увагою могли залишитися ще й інші, неназвані, групи. Водночас хочу підкреслити, що така систематизація виявилася можливою завдяки аналізу відповідей респондентів із Національної поліції України. Тому наведені приклади мовних маркерів є найбільш типовими, але не єдиними, якими може послуговуватися правопорушники при вчиненні домагання дитини для сексуальних цілей.

Федосєєв В. В.: Дар'є Олександрівно, Ви зазначили, що інформаційно-комунікаційні системи або технології можуть бути як засобами, так і знаряддями вчинення домагання дитини для сексуальних цілей. Чи могли би Ви конкретизувати у яких випадках вони є саме знаряддями?

Відповідь: Дякую, Володимире Васильовичу! Дійсно, інформаційно-комунікаційні системи або технології, на наше переконання, не мають наперед визначеної ролі в механізмі вчинення такого кримінального правопорушення. Відповідаючи на Ваше запитання, попередньо зроблю ремарку, що природа засобів і знарядь нами не обмежується виключно матеріальними утвореннями. Вважаємо, що така ознака може мати й нематеріальне походження. Тобто самі засоби і знаряддя можуть існувати у тому числі й у кіберпросторі. З огляду на це, аби вважатися знаряддям відповідна інформаційно-комунікаційна система або технологія має здійснювати протиправний вплив на потерпілого, посилюючи при цьому інформаційні зусилля суб'єкта. Гіпотетичним прикладом такого знаряддя є ШІ у виді чат-боту. Перебуваючи під активним контролем правопорушника, він фактично концентрує його інформаційні зусилля, зменшує фізичне навантаження, необхідне для безпосереднього формування та виказу ним пропозиції зустрічі дитині та фактично автоматизує психологічний вплив на неї.

Байлов А. В.: Пані Дар'є, під час аналізу пропозицій інших науковців та респондентів із Національної поліції України Ви зазначили, що не погоджуєтесь із доповненням ст. 156¹ КК вказівкою на таку форму діяння, як «листування». Вкажіть, будь ласка, додатково аргументи на користь Вашої позиції.

Відповідь: Дякую, Антоне Володимировичу! Наша аргументація полягає в тому, що «листування» надмірно розширює межі протиправної поведінки, охоплює своїм змістом таку активність, що не досягає рівня, достатнього для криміналізації. А тому рішення законодавця обмежитися виключно «пропозицією» (що фактично може розглядатися як кінцевий етап відповідного листування правопорушника з потерпілим) є, на нашу думку, правильним.

Після відповідей Куковинець Д. О. на запитання з її характеристикою виступив **науковий керівник** – доктор юридичних наук, професор **Борисов Вячеслав Іванович**, який охарактеризував процес написання Куковинець Д. О. дисертації під його науковим керівництвом. Звернув увагу, що під час підготовки роботи здобувачка проявила високий рівень самостійності, наполегливості й сумлінності, продемонструвала здатність продукувати нові ідеї, виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру. Засвідчив належний рівень застосування методології наукових досліджень для здобуття наукових результатів, що вирізняються оригінальністю й новизною, а також мають важливе значення для теорії і практики.

Окремо наголосив на актуальності теми дисертаційної роботи, відмітивши своєчасність такої розробки, її суспільну значущість та пов'язаність із сучасними викликами інформаційного суспільства. Відмітив, що в контексті вітчизняної науки кримінального права дисертація Куковинець Д. О. є першим розгорнутим теоретичним дослідженням проблем кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей.

Звернув увагу, що викладені в дисертації наукові положення та висновки характеризуються належним рівнем обґрунтованості, що забезпечується послідовністю та структурованістю викладу матеріалу, логічністю та предметністю представленої аргументації, застосуванням розгалуженої системи методів наукового пізнання, а також опорою на результати теоретичного аналізу більш ніж 500 джерел інформації та достатньо розгалуженої емпіричної бази. Д. О. Куковинець вдалося розкрити предмет дослідження та досягнути його мети, яка втілилася у визначенні соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, наданні загальної характеристики подібних кримінально-правових заборон за законодавством держав, які є членами ЄС, представленні уявлення про склад такого кримінального правопорушення крізь національну кримінально-правову призму, а також формулюванні нових теоретичних положень, надання обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства та практики його застосування.

Враховуючи сказане, констатував, що дослідження за темою: «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є самостійною завершеною кваліфікаційною роботою, в якій сформульовано та обґрунтовано нові результати, спрямовані на вирішення завдання, що має важливе значення для розвитку теорії кримінального права та правозастосовної практики. Дисертація виконана на належному рівні та відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а також вимогам, наведеним у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, та Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. При цьому авторка роботи Куковинець Дар'я Олександрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії.

Після цього слово було надано **науковцям – фахівцям із тематики дослідження** для оцінки наукової роботи:

Пащенко О. О. – доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу, відмітив, що в дисертації Куковинець Д. О. проведено чітку класифікацію іноземного законодавства за багатьма критеріями: від місця відповідної норми в системі Особливої частини КК іноземних держав до всіх ознак складу кримінального правопорушення, а сама класифікація охоплює всі 27 країн ЄС. Окрім того, зазначив, що здобувачкою дуже вдало викладено додатковий об'єкт домагання дитини для сексуальних цілей: від аналізу аспектів нормального розвитку дитини (фізичного, психічного, духовного, соціального) до висновку про те, який розвиток у цьому випадку страждає обов'язково, а який – факультативно.

Також Пащенко О. О. вказав, що дисертантка врахувала попередньо висловлені ним зауваження. Так, зокрема, серед іншого, Д. О. Куковинець відійшла від додаткового поділу мети домагання на організаційно-підготовчу та сексуально-орієнтовану; уточнила висвітлення вікових меж потерпілого від такого діяння; представила ширше бачення результатів опитування респондентів тощо. Разом із цим підкреслив, що в подальшому дисертантці доречно висвітлити співвідношення норм ст. 156¹ з іншими нормами КК, а також додатково з'ясувати, як кваліфікуються за законодавством зарубіжних країн випадки посягання на осіб, які виглядають як діти, у тому разі, якщо відповідна норма статті зарубіжного КК не визнає таку особу потерпілим від домагання для сексуальних цілей. При цьому зацентрував увагу, що ці питання мають, радше, рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Куковинець Д. О.

Зазначене, зі свого боку, як підсумував науковець, свідчить, що дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Воно відповідає вимогам таких нормативних актів, як Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Вимоги до оформлення дисертації, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а його авторка – Куковинець Дар'я Олександрівна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії.

Новікова К. А. – кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального

права, яка зауважила, що дисертація Д. О. Куковинець справляє позитивне враження. Підкреслила, що у своїй роботі Дар'я Олександрівна використала значну кількість іноземних джерел, проаналізувала законодавство багатьох європейських країн, а також повсюдно використала результати проведеного нею опитування правоохоронців.

Разом із тим зазначила, що дисертація не позбавлена деяких моментів, що потребують обговорення або уточнення.

Передусім зауважила, що авторка пропонує розглядати основними безпосередніми об'єктами домагання дитини для сексуальних цілей суспільні відносини, які забезпечують сексуальну недоторканість дитини, або суспільні відносини, що забезпечують інформаційний рівень сексуальної свободи дитини. Ставить під питання висловлену здобувачкою пропозицію, підкресливши, що в цьому випадку мова все одно має йти про посягання на статеву свободу та статеву недоторканість дитини, а не на їх самостійні інформаційні аспекти, адже таке домагання, очевидно, має характер підготовчих дій, спрямованих на подальше вчинення щодо дитини дій сексуального характеру, розпусних або втягнення її у виготовлення дитячої порнографії. Тому саме такі цінності і складають основний соціальний зміст відповідних суспільних відносин.

Також зазначила, що визначальними властивостями «хоча б однієї дії, спрямованої на те, щоб відповідна зустріч відбулася» дисертантка називає реальність, конкретність та достатність. Разом із цим такі ознаки можуть породити складнощі в їх розумінні. Так, ознака реальності фактично дублює загальну вимогу існування діяння в об'єктивній реальності. Також виникають запитання щодо недостатньої переконливості властивості конкретності, адже в наведеному тлумаченні він поєднує різні аспекти: чіткість дії, її організаційний характер та адресність. Йдеться радше про окремі характеристики, які не обов'язково зводити до однієї властивості. Досить оціночним є і критерій достатності, оскільки незрозуміло, за якими ознаками визначатиметься об'єктивна здатність дії призвести до зустрічі з дитиною. За відсутності чітких орієнтирів така категорія може надмірно розширювати межі кримінально караної поведінки. У зв'язку з цим висловила рекомендацію дисертантці використовувати підхід, за якого акцент робиться не на штучно сконструйованих властивостях дії, а на тому, щоб вона мала зовнішній прояв, була безпосередньо спрямована на організацію зустрічі або перебувала в змістовному зв'язку з раніше висловленою пропозицією.

Окрім того, підкреслила, що додаткового дослідження потребує питання визначення місця «особи, яка виглядає як дитина», яка згадується у примітці до досліджуваної статті, та її співвідношення із «дитиною» як потерпілим від домагання для сексуальних цілей.

Водночас Новікова К. А. зазначила, що сформульовані зауваження та рекомендації носять виключно дискусійний характер, а тому вони можуть як сприйматись авторкою та її науковим керівником, так і не сприйматись.

У підсумку Новікова К. А. зробила висновок, що дисертація на тему «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення», яка

представлена до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Вона відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії.

Євтєєва Д. П. – кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи, зазначила, що дослідження Дар'ї Олександрівни характеризується позитивно. Підкреслила, що текст дисертації написаний в академічному стилі, викладений грамотно, має логічну структуру та загалом сприймається легко. Думки авторки є послідовними та упорядкованими. Відмітила, що дисертантка у своїй роботі глибоко занурювалася в іноземні розробки, що є маркером повноцінного комплексного дослідження. Окрім того, констатувала належну аргументацію та високий ступінь синтезу наукового матеріалу. Зауважила, що всі наведені здобувачкою цитати є осмисленими та обробленими, а робота загалом не містить великих реферативних шматків. Також достатньою є ілюстрація тексту матеріалами практики. Позитивним моментом представленої розробки є й чітке слідування етичним нормам під час викладу матеріалу. З огляду на особливу чутливість обраної тематики, авторці вдалося представити результати дослідження у спосіб, що враховує травматичний характер даних, з якими вона працювала.

Водночас вказала на окремі положення роботи, які потребують доопрацювання чи додаткового аргументування.

Підкреслила, що погоджується з позицією Пащенко О. О. з приводу глибшого аналізу обставини системно-правової несуперечливості у контексті порівняння норм ст. 156¹ КК з іншими кримінально-правовими нормами. Зазначила, що оскільки в роботі простежується думка, що домагання дитини для сексуальних цілей фактично є виокремленою стадією сексуальних злочинів, важливо з'ясувати, як вона співвідноситься з ними в загальній картині та чи не виникає при цьому колізій.

У контексті цієї ж обставини соціальної обумовленості висловила рекомендацію окремим блоком навести релевантну практику ЄСПЛ. Відмітила, що представлення такої інформації наразі є необхідним елементом будь-якого якісного дослідження. У зв'язку з цим авторці доцільно перевірити, чи є практика, дотична до аналізованого нею правопорушення, та як вона співвідноситься з положеннями ЄКПЛ.

Солідаризувалася із Новіковою К. А. з приводу того, що зазначеним посяганням не завдається шкода виключно інформаційним аспектам статевої недоторканості або статевої свободи. Звернула увагу, що оскільки мета злочинця

полягає у вчиненні надалі фізичного діяння, то відносинам, що забезпечують фізичну недоторканість дитини, також має бути знайдене місце в системі об'єкта.

Окремо зазначила, що дисертантка наголошує на тому, що невербальна пропозиція зустрічі не може вважатися самостійною й потребує обов'язкової наявності інформації, вираженої, як правило, вербально, що, зі свого боку, однозначно дозволило би ідентифікувати комунікативну спрямованість правопорушника. Однак, як бути у тих випадках, коли повнолітня та неповнолітня особи мають порушення слуху та спілкуються жестовою мовою? Вони порозуміються без слів. Навіть якщо це поодинокі випадки, суть залишається незмінною: якщо особи будь-яким шляхом зрозуміли одна одну без вербальної комунікації, то чому таке кримінальне правопорушення не можна вважати вчиненим? Зауважила, що не бачить потреби в такому обмеженні. При цьому наголосила, що в запропонованому авторкою визначенні «пропозиції зустрічі» таке застереження не міститься

Водночас Євтеєва Д. П. підкреслила, що висловлені зауваження здебільшого пов'язані з дискусійністю окремих положень дослідження або містять рекомендації щодо їх подальшого удосконалення, у зв'язку з чим вони не применшують наукової новизни роботи, її практичної цінності та загального рівня завершеності. Зважаючи на наведене констатувала, що дисертаційна робота на тему «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» відповідає вимогам нормативних актів, що регламентують питання підготовки та атестації здобувачів ступеня доктора філософії (Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261; Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44; Вимоги до оформлення дисертації, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40). Водночас дисертантка Куковинець Дар'я Олександрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Куковинець Д. О. «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішено запропонувати такий висновок.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема гарантування належного рівня забезпечення й реалізації сексуальної недоторканості та сексуальної свободи дитини в сучасних умовах посиленої інформатизації суспільного життя набуває особливого значення. Поглиблюється вона (проблема) внаслідок активного впровадження інформаційно-комунікаційних систем і технологій у всі сфери соціального буття, розширення способів цифрової комунікації та зростання рівня залученості дітей до кіберпростору. Такі тенденції поряд із позитивними наслідками неминуче тягнуть за собою й нові (або трансформовані) загрози для сексуальної безпеки неповнолітніх, однією з яких є домагання дитини для сексуальних цілей.

Суспільна небезпечність такого діяння зумовлюється високим рівнем його латентності, цінністю сексуальної недоторканості та сексуальної свободи як базових (та невідновлюваних) цінностей у контексті гармонійного розвитку дитини та суспільного благополуччя загалом, а також багатовимірністю його потенційних негативних наслідків у виді створення середовища для вчинення інших сексуальних правопорушень, втрат людського капіталу, зниження освітньо-професійного потенціалу молоді, медичного навантаження, додаткового економічного тягаря тощо.

Ефективна протидія цьому негативному для суспільства явищу видається можливою на кримінально-правовому рівні, передусім завдяки установленню в національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, що складають зміст такого домагання. Тому КК України у 2021 р. було доповнено новою ст. 156¹ із однойменною назвою «Домагання дитини для сексуальних цілей». З огляду на це актуалізувалася потреба у формуванні та виробленні науково обґрунтованого знання, що становитиме теоретичну основу для уніфікованого розуміння норм цієї статті КК на рівні їх належного тлумачення та правозастосування.

Дослідженню окремих проблем застосування ст. 156¹ КК присвячені наукові пошуки Алексійчука О. М., Бутиліної К. О., Герелюк Х. В., Зборщік А. О., Колесник М. О., Лисько Т. Д., Лихової С. Я., Орловського Б. М., Осадчої І. А., Сав'юка О. В., Сенько В. В., Симоненко Н. О., Тищенко А. Д., Ткаченко А. О., Удалової Н. М., Харитонової О. В., Чебан О. М., Черевко К. О. та інших. Разом із тим вирішення питань кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, що було проведено в дослідженнях указаних науковців має частковий характер. При цьому окремого ґрунтованого дослідження, спеціально присвяченого з'ясуванню обставин соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за таке правопорушення, установленню типових моделей

кримінальної відповідальності за означене діяння за законодавством країн ЄС, а також наданню характеристики складу такого злочину до цього часу проведено не було.

Зважаючи на це обрана тема вбачається актуальною та доцільною для розробки на рівні дисертаційної роботи для здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у з'ясуванні соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, систематизації досвіду її регламентації за законодавством держав-членів ЄС, а також у встановленні всіх ознак складу такого кримінального правопорушення.

Для досягнення цієї мети було визначено такі завдання:

- 1) охарактеризувати соціальні обставини, що обумовлюють встановлення та подальше збереження кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей;
- 2) виявити типові особливості кримінальної відповідальності за означене правопорушення за законодавством країн ЄС;
- 3) визначити об'єкти (родовий та основний та додатковий безпосередні), що поставлені під охорону нормами ст. 156¹ КК;
- 4) з'ясувати потерпілого від домагання для сексуальних цілей, сформулювати його основні ознаки та виявити види;
- 5) розкрити зміст та особливості форм суспільно небезпечного діяння за аналізованою статтею, а також охарактеризувати засоби / знаряддя його вчинення;
- 6) встановити особливості вини та мети суб'єкта розглядуваного злочину;
- 7) охарактеризувати суб'єкта за ст. 156¹ КК;
- 8) сформулювати пропозиції щодо вдосконалення окремих положень КК України в частині кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері забезпечення охорони статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Предмет дослідження – соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей та склад такого кримінального правопорушення.

Методи дослідження обрані відповідно до його мети, завдань, об'єкта та предмета. Під час роботи над дисертацією авторкою використано загальні філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання.

В усіх розділах роботи застосовано діалектичний метод та метод аналізу й синтезу. Перший, зокрема, дозволив розглянути кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей крізь призму суперечності між необхідністю забезпечення сексуальної безпеки дитини та протиправними прагненнями правопорушника, а також у взаємозв'язку елементів складу цього кримінального правопорушення. Другий натомість став у пригоді під час дослідження наукових підходів, виокремленні та вивченні об'єктивних і

суб'єктивних ознак домагання дитини для сексуальних цілей, з'ясуванні змісту використаних у тексті ст. 156¹ КК понять. Так само у тексті дисертації повсюдно використано конкретно-соціологічні методи (анкетування, вивчення документів, матеріалів судової практики, нормативно-правових актів, контент-аналізу), завдяки яким створено емпіричну основу дослідження.

В окремих розділах роботи було застосовано: герменевтичний метод – при з'ясуванні соціального призначення ст. 156¹ КК, інтерпретації окремих ознак складу кримінального правопорушення тощо (підрозділи 1.1., 3.1., 3.2., 4.1); метод класифікації – під час виокремлені законодавчих підходів до формування кримінально-правових заборон домагання дитини для сексуальних цілей у зарубіжному законодавстві, впорядкуванні типових мовних маркерів, що характеризують пропозицію зустрічі, групуванні різновидів дій, спрямованих на наближення зустрічі з дитиною та ін. (1.1., 1.2., 3.1.); таблично-графічний метод – для наочного представлення, серед іншого, статистичних даних, відображення положень міжнародно-правових стандартів та зарубіжного законодавства, висвітлення результатів опитування (1.1., 2.1., додатки В, Г); логіко-юридичний і догматичний методи – при виробленні уявлення про зв'язок змін умов життя в суспільстві із установленням кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей і з'ясуванні змісту окремих термінів і понять (1.1., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2.); порівняльно-правовий метод – під час зіставлення положень українського та зарубіжного і міжнародного законодавства (1.2., 4.2.); системно-структурний – для визначення місця ст. 156¹ у загальній системі норм Особливої частини КК та дослідження взаємозв'язків елементів складу кримінального правопорушення (2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2.).

Нормативно-правову базу роботи становлять міжнародно-правові акти (найбільш важливі з яких – Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та Директива Європейського парламенту та Ради «Про боротьбу з сексуальним насильством і сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, яка замінює рамкове рішення Ради 2004/68/ЖНА») та національні нормативно-правові акти: Конституція України, кодекси та закони України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, укази Президента України.

Теоретичну базу дисертації складають фундаментальні праці з кримінального права, кримінології, філософії, теорії держави і права, правової статистики, соціології, психології, педагогіки, логіки, лінгвістики, а також довідкова література.

Емпіричну базу дисертації складають нормативно-правові акти 27 країн ЄС, результати дослідження вироків вітчизняних судів за фактами вчинення злочину, передбаченого ст. 156¹ КК, статистичні дані Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації України, матеріали опитування співробітників Національної поліції України (всього опитано 4235 правоохоронців), результати автоматизованого моніторингу новинних повідомлень на вебсайтах онлайн-медіа; відеоконтент, розміщений на платформі YouTube.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці ґрунтовним теоретичним дослідженням кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей. У роботі наведено та аргументовано низку положень, висновків і пропозицій, що мають наукову новизну. Найбільш важливі з них:

уперше:

– сформовано дефініцію поняття «пропозиція зустрічі», під якою у ст. 156¹ КК запропоновано розуміти вираження наміру правопорушника про його спільне перебування з дитиною в фізичному або кіберпросторі, що уможливує їх взаємодію сексуального характеру, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних систем або технологій;

– систематизовано у дев'ять груп словесні вирази, що можуть мати місце при пропозиції зустрічі за аналізованою статтею, а саме: 1) вітальні слова та вислови, спрямовані на установлення контакту; 2) мовні звороти, пов'язані із безпосереднім виказом пропозиції зустрічі; 3) компліменти та пестливі звернення; 4) фрази, покликані викликати довіру чи прихильність дитини; 5) мовні маркери її заохочення чи зацікавлення; 6) фрази – самопрезентація влади; 7) маніпулятивні вислови та вирази, поєднані із психологічним тиском; 8) провокативні та 9) сексуально забарвлені звернення;

– запропоновано удосконалити положення ст. 156¹ КК шляхом: 1) заміни термінологічної конструкції «інформаційно-телекомунікаційні системи або технології» на «інформаційно-комунікаційні системи або технології»; 2) відображення мети «виготовлення дитячої порнографії»; 3) надання визначення поняття «пропозиція зустрічі» та уточнення поняття «зустріч»;

удосконалено:

– систематизацію законодавчих підходів до регламентації кримінальної відповідальності за подібні діяння у країнах ЄС через кризу призму: 1) місця відповідної кримінально-правової заборони в структурі національного законодавства про кримінальну відповідальність; 2) характеру нормативного визначення потерпілого від такого діяння; 3) специфіку опису забороненої поведінки та її фактичного змісту; 4) способу вчинення такого домагання; 5) ролі інформаційно-комунікаційних систем або технологій під час його вчинення; 6) особливостей унормування мети та її видів; 6) характер суб'єкта цього злочину;

– наукове уявлення про ознаки, які можуть свідчати про «знання факту неповноліття» (серед яких, окрім інших, попереднє надання офіційних документів або інших відомостей, що засвідчують ознаку віку дитини, перебування із дитиною у сімейних відносинах, інформування про її вік з боку її батьків або осіб, що їх замінюють) або «усвідомлення можливості неповноліття» (серед яких, особливості фізичного розвитку особи, характер її мовлення, специфіка поведінки, спосіб проведення вільного часу, її соціальні зв'язки);

набули подальшого розвитку:

– наукове бачення соціальних обставин, що обумовлюють кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей, серед них: 1) суспільна небезпечність діяння; 2) системно-правова несуперечливість;

3) чіткість і ясність мови; 4) зміна умов життя суспільства; 5) наявність можливості боротьби з діянням за допомогою кримінально-правових засобів; 6) наявність ресурсів для здійснення кримінального переслідування; 7) співрозмірність позитивних і негативних наслідків заборони; 8) повнота і ненадмірність заборони; 9) повнота складу кримінального правопорушення;

– розуміння суспільних відносин, що забезпечують сексуальні стосунки, як родового об'єкта домагання для сексуальних цілей;

– судження про подвійну мету такого кримінального правопорушення, що включає в себе 1) найближчу у виді формування в дитини готовності зустрітися, та 2) кінцеву у виді вчинення щодо дитини будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій чи втягнення її у виготовлення дитячої порнографії під час зустрічі.

– уявлення про суб'єкта домагання дитини для сексуальних цілей слід як спеціального, на що вказує така його додаткова властивість, як «повноліття».

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: в *нормотворчій діяльності* – під час удосконалення окремих положень КК України, що стосуються відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей; у *правозастосовній діяльності* – для удосконалення практики протидії кримінальним правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; в *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження теоретичних та практичних проблем кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей та інші правопорушення, передбачені розділом IV Особливої частини КК; в *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів, коментарів до КК України, а також проведення заходів підвищення кваліфікації правоохоронних і судових органів.

Особистий внесок здобувачки. Дисертація виконана здобувачкою наукового ступеня самостійно. Сформульовані в ній положення та висновки, що складають її наукову новизну, розроблені авторкою та є результатом її власних досліджень.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано, обговорено і схвалено на засіданні відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України. Основні положення й висновки роботи обговорювались на засіданнях відділу дослідження проблем кримінального права НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України протягом 2026 року. Окремі положення дисертації презентовано в матеріалах за результатами проведення двох науково-практичних заходів: 1) X всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 17 травня 2023 р.) та 2) IV всеукраїнського науково-практичного заходу у формі круглого столу «Концептуальні засади кримінально-виконавчої діяльності в Україні: світові стандарти і національні цінності» (м. Харків, 3 квітня 2026 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження набули відображення у 5 наукових працях, з яких: 3 публікації є науковими статтями у фахових наукових виданнях України, а 2 публікації є тезами доповідей і повідомлень на науково-практичних заходах.

Список публікацій здобувачки за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Куковинець Д. О. Родовий об'єкт домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156-1 КК України). *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргареєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2024. Вип. 48. С. 184–190. DOI: 10.31359/2079-6242-2024-48-184; URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/321772>.
2. Куковинець Д. О. Використання графічних символів на прикладі емодзі у контексті пропозиції зустрічі дитині за ст. 156¹ КК. *Інформація і право*. 2025. № 3 (54). С. 105–112. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3\(54\).340495](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3(54).340495).
3. Куковинець Д. О. Щодо розуміння поняття «дії сексуального характеру» у контексті мети домагання дитини для сексуальних цілей. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргареєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2025. Вип. 50. С. 229–235. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-50-229>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Kukovynets D. Theoretical definition of online grooming. *Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції іноземними мовами / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2023. С. 106–109. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1SnQOwe4K1i2noyHWsBw0tWVRYoUkLepU>.
5. Куковинець Д. О. Інформаційна сексуальна недоторканість у контексті визначення основного безпосереднього об'єкта за ст. 156¹ КК України. *Концептуальні засади кримінально-виконавчої діяльності в Україні: світові стандарти і національні цінності* : дайджест стенд. доп. за результатами IV Всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу, 3 квіт. 2026 р., м. Харків : електрон. наук. вид. / уклад.: В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України, Від. дослідж. проблем кримін.-виконав. права. Харків : Право, 2026. С. 40. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19499704>.

Оцінка мови та стилю дисертації, дотримання академічної доброчесності. Текст дисертації підготовлений державною мовою та відповідає вимогам наукового стилю. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно та ясно, що забезпечує легкість і доступність їх

сприйняття. Оформлення дисертації загалом відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. У процесі рецензування наукової роботи та згідно з аналізом звіту подібності, отриманого при її перевірці на антиплагіат системою виявлення текстових збігів, запозичень матеріалу без посилання на відповідні джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Відповідність дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дослідження проблеми кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей є напрямом, який віднесено до галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, і може бути подана до разової спеціалізованої вченої ради для її захисту.

У результаті відкритого голосування учасники засідання відділу проголосували (з 7 осіб, які брали участь у голосуванні):

„За”	– 7 осіб.
„Проти”	– немає.
„Утрималися”	– немає.

Після цього було обговорено питання щодо кандидатур до складу разової спеціалізованої ради для проведення захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» на тему «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» здобувачки поза аспірантурою Д. О. Куковинець.

Євтєєва Д. П. – кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи, озвучила такий склад: *голова разової спеціалізованої ради* – Глинська Наталія Валеріївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України. *Рецензенти*: Пащенко Олександр Олександрович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України; Нетеса Наталія Володимирівна – кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України; *опоненти*: Мовчан Роман Олександрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного,

міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса; Євдокімова Олена Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Інших пропозицій не надійшло.

У результаті відкритого голосування учасники засідання відділу проголосували за запропонований склад разової спеціалізованої ради (з 7 осіб, які брали участь у голосуванні):

„За”	– 7 осіб.
„Проти”	– немає.
„Утрималися”	– немає.

За підсумками експертизи дисертації та повноти публікації основних результатів дослідження Куковинець Дар’ї Олександрівни

ПОСТАНОВИЛИ:

1. Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Куковинець Дар’ї Олександрівни на тему «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» схвалити.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та практичною придатністю отриманих результатів дисертація Куковинець Дар’ї Олександрівни відповідає галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Куковинець Дар’ї Олександрівни «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів наук, кандидатів наук та докторів філософії за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 7; проти – немає; утримались – немає.

4. Запропонувати Вченій раді Інституту створити разову спеціалізовану вчену раду для проведення захисту дисертації Куковинець Дар’ї Олександрівни «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право у такому складі:

Голова разової спеціалізованої ради – Глинська Наталія Валеріївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Рецензенти:

– Пащенко Олександр Олександрович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України;

– Нетеса Наталія Володимирівна – кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України;

Опоненти:

– Мовчан Роман Олександрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса;

– Євдокімова Олена Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів наук, кандидатів наук та докторів філософії за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 7; проти – немає; утримались – немає.

Головуючий

**доктор юридичних наук, доцент,
завідувач відділу дослідження
проблем кримінального права
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
ім. академіка В. В. Сташиса
НАПрН України**

Олександр ПАЩЕНКО

**Секретар засідання
доктор філософії,
науковий співробітник відділу дослідження
проблем кримінального права
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
ім. академіка В. В. Сташиса
НАПрН України**

Владислав МИХАЙЛЕНКО

